

Evaluatierapport proefsleuvenonderzoek Meerijstad Foodpark fase 1

Anne Huijsmans

november 2020
versie 1.2

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Meierijstad

Project: Meierijstad Foodpark fase 1

Gemeente: Meierijstad

Provincie: Noord-Brabant

Plaats documentatie: VUhbs Archeologie, dependance Beesd

Reg. Nr: 4886183100

CIS-code: MEI-FPV-20

Kaartbladnummer: 45G

Coördinaten:

N: 400.469

O: 164.529

Z: 400.158

W: 164.199

Status: versie 1.2 (concept)

Auteur: A.A.M. Huijsmans MA

©VUhbs Amsterdam, december 2020

VUhbs Archeologie

De Boelelaan 1105

1081 HV Amsterdam

1 Inleiding

In augustus 2020 heeft VUHbs archeologie in opdracht van de gemeente Meierijstad een archeologisch onderzoek uitgevoerd in de vorm van proefsleuven binnen het plangebied Foodpark te Veghel (fig. 1.1). Het onderzoek had een duur van 3 dagen. De directe aanleiding voor het onderzoek was het voornemen van de gemeente om het bedrijventerrein Foodpark Veghel uit te breiden. Het gehele plangebied Foodpark beslaat 53 ha, en zal in drie fasen worden ontwikkeld. Huidig onderzoek betreft fase 1. Dit deel van het plangebied beslaat ca. 17 ha, waarvan een gebied van 4,7 ha is aangewezen als mogelijk archeologisch waardevol. Eventuele aanwezige behoudenswaardige archeologische resten zouden bij de ontwikkeling van dit gebied verloren gaan.

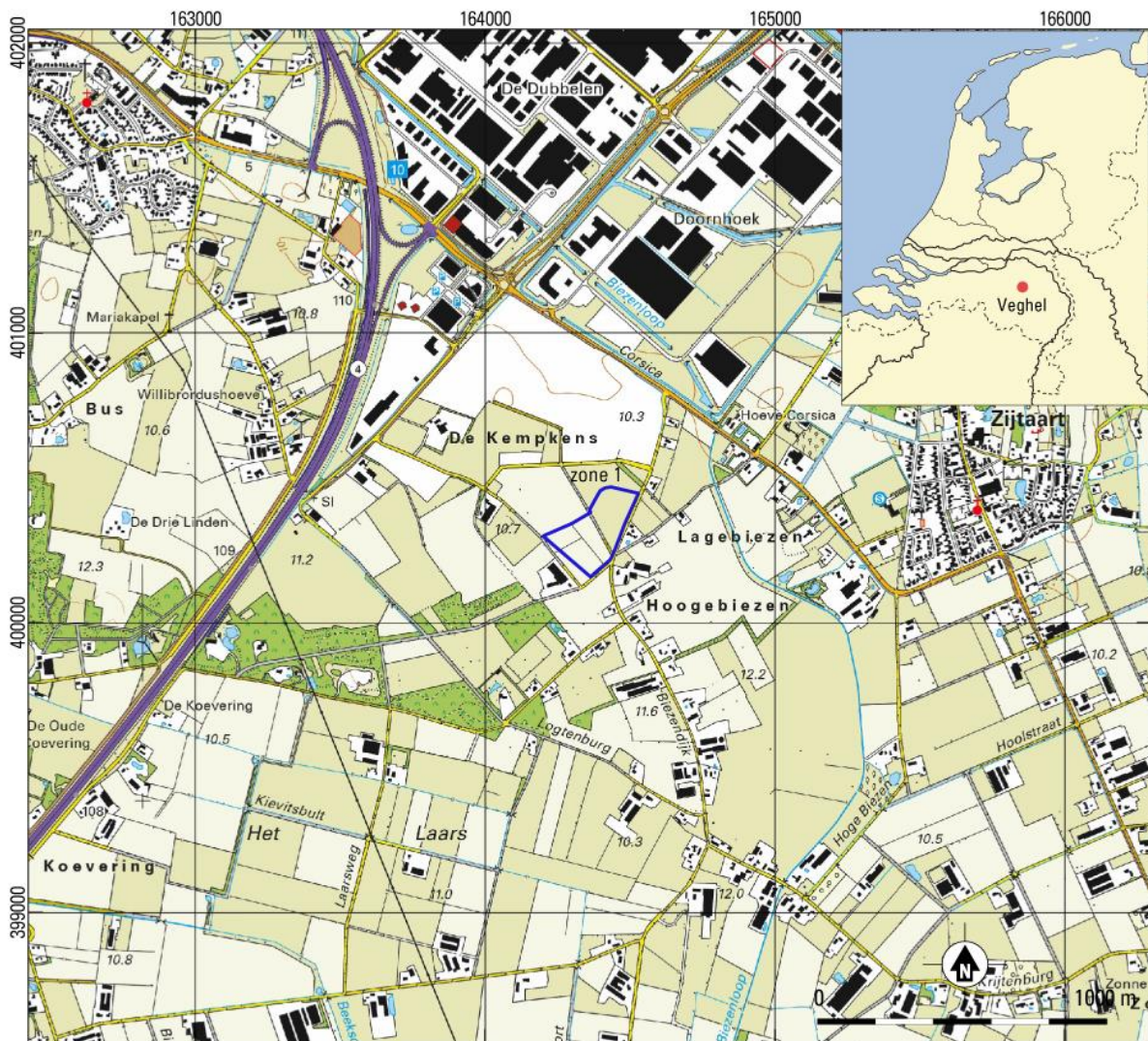

Fig. 1.1. Meerijstad Foodpark fase 1. De locatie van het plangebied op de topografische kaart. Schaal 1:25:000. Inzet: de ligging van Veghel in Nederland (Bron: Opentopo).

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek is een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd.¹ Uit het booronderzoek bleek dat fase 1 van het onderzoeksgebied

¹ Van Putten 2007; Hebinck 2020.

binnen een licht golvend dekzandlandschap ligt. Delen van dit terrein zijn verstoord. Ook is een laagte aangetroffen met een restant veen. Deze plekken hebben een lage verwachting wat betreft archeologie, daarom zijn hier geen proefsleuven geadviseerd. Een klein deel van het terrein heeft een AC-profiel. Hiervoor is een middelhoge verwachting uitgesproken en is vervolgonderzoek geadviseerd. Op het grootste gedeelte van het plangebied zijn resten van een humuspodzolbodem aangetroffen. Omdat het terrein door de podzolbodem is opgehoogd zijn eventuele archeologische resten afgedekt en minimaal verstoord. Voor dit deel is een hoge verwachting opgesteld en is een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. De gemeente heeft het advies voor een vervolgonderzoek opgevolgd, wat resulteerde in onderstaand puttenplan (fig. 1.2).

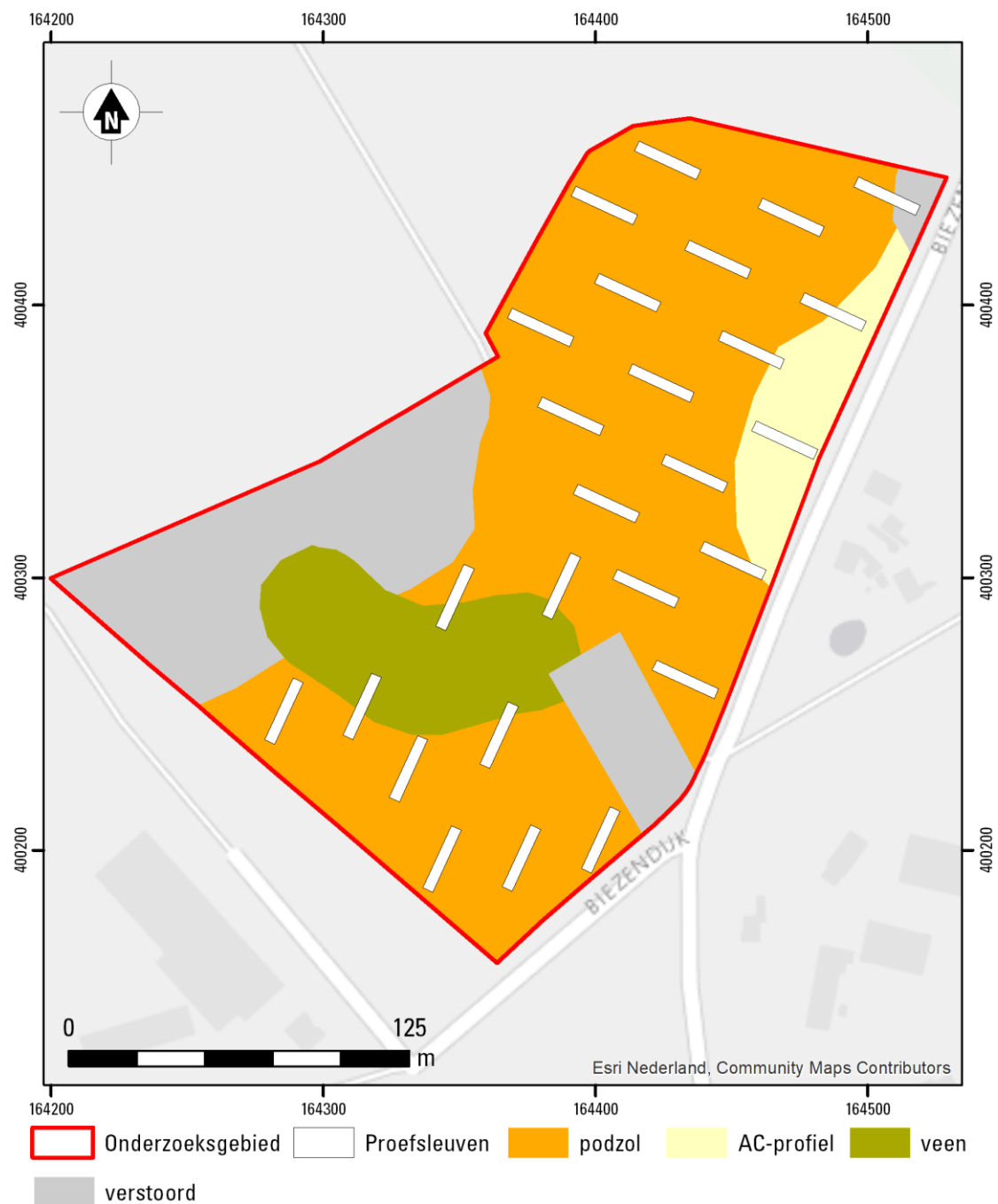

Fig. 1.2. Meerijstad Foodpark fase 1. Proefsleuven op advieskaart.

Er zijn 26 geplande sleuven aangelegd. Van deze sleuven zijn 17 nw-zo georiënteerd. Deze zijn in het rood weergegeven in figuur 1.3. De overige negen sleuven volgen een no-zw oriëntatie en liggen op een ander perceel wat wordt gescheiden door een landweg. Deze zijn groen en blauw gemarkeerd. Naast de geplande sleuven is nog een extra kijkgat, werkput 27, aangelegd. De sleuven konden niet allemaal op de geplande locaties worden aangelegd. In het zuidelijke deel van het plangebied werd het weiland doorsneden door een sloot. De proefsleuven die deze sloot zouden kruisen zijn opgeschoven. Ook de sleuven die direct naast de Biezendijk liggen, met name werkput 1 en werkput 26, moesten worden opgeschoven. De rij bomen die naast de weg stond verstoortte het signaal van de GPS waardoor het digitaal uitzetten en inmeten van de putten op deze locaties niet mogelijk was.

Fig. 1.3. Meerijstad Foodpark fase 1. Overzicht aangelegde proefsleuven, verdeeld in groepen. Groep 1 (groen), groep 2 (blauw) en groep 3 (rood).

In het PvE is vastgelegd dat het geplande oppervlak van de sleuven 2600 m² bedraagt, daarbij werd nog 400 m² beschikbaar gesteld voor eventuele uitbreidingen.² In totaal is er ca. 2.896m² blootgelegd (tabel 1.1). Per sleuf is één vlak aangelegd.

Wp	m²
1	113,5
2	109,1
3	96,6
4	109,9
5	106,3
6	97,8
7	104,8
8	108,8
9	103,0
10	109,8
11	106,3
12	105,1
13	112,5
14	106,3
15	102,5
16	102,6
17	100,9
18	102,4
19	98,7
20	98,2
21	101,0
22	105,4
23	103,1
24	107,3
25	113,8
26	124,6
27	145,7
Totaal	2.895,8

Tabel 1.1. Meerijstad Foodpark fase 1. Oppervlakte proefsleuven.

² Hemert 2020, 11.

2 Sporen en structuren

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen afgekaderde vindplaatsen aangetroffen. Om de sporen duidelijk te kunnen bespreken, zijn de proefsleuven in drie groepen opgedeeld. Deze worden hieronder besproken. De eerste paar sleuven liggen ten zuiden van de sloot die het weiland doorsnijdt op het eerste perceel. Ten noorden van deze sloot zijn op het tweede perceel twee proefsleuven aangelegd. De overige proefsleuven liggen op het derde perceel, ten noorden van de landweg.

Groep 1

In de meest zuidelijke proefsleuven zijn geen (paal)kuilen gevonden. Wel zijn er een aantal greppels en karrensporen aangetroffen (fig. 2.1). Daarnaast was er in werkput 5 een laag veen zichtbaar waarover een pakket stuifzand was afgezet (fig. 2.2).

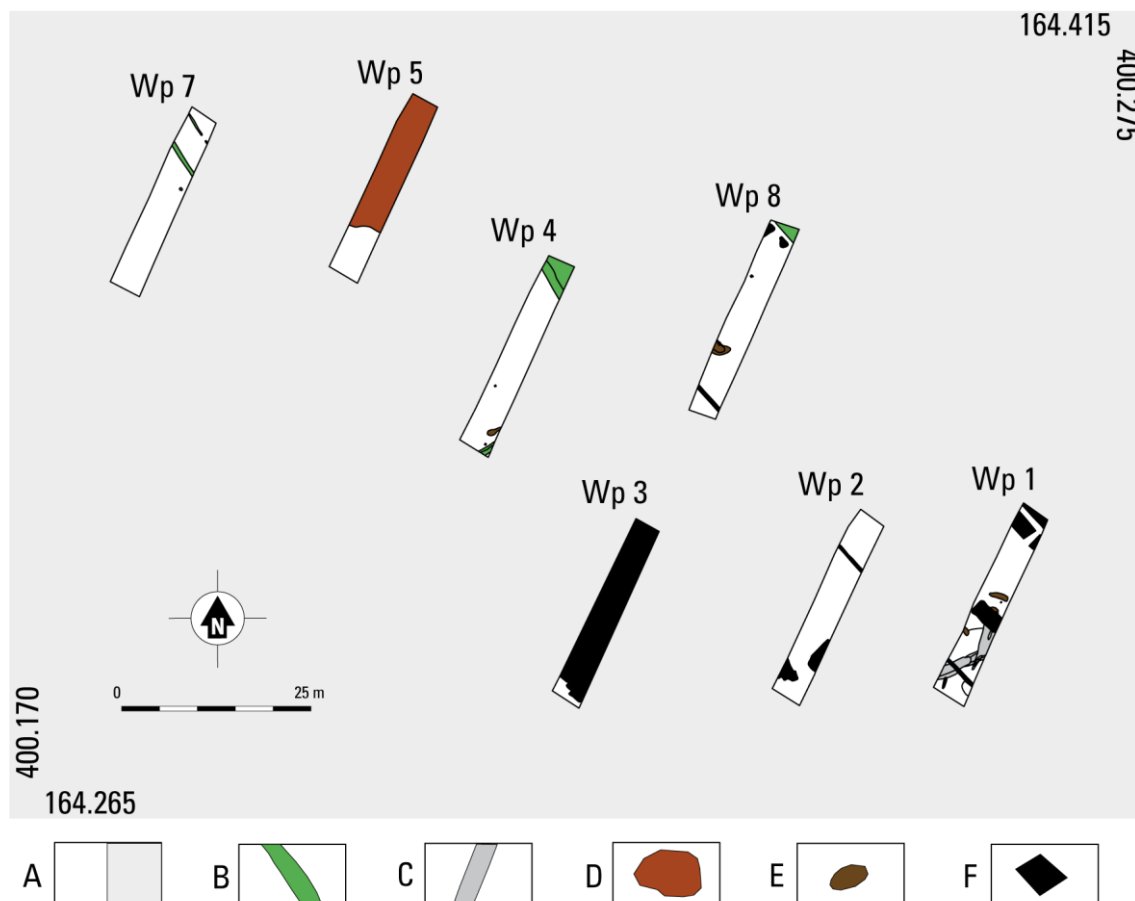

Fig. 2.1. Meerijstad Foodpark fase 1. Allesporenkaart van de zuidelijke proefsleuven.

A wel/niet opgegraven; B greppel; C karrensporen; D veen; E natuurlijke verstoring; F recente verstoring.

Het merendeel van de blootgelegde greppels volgt dezelfde nw-zo oriëntatie. Deze greppels lopen parallel met een bestaande sloot die het weiland doorsnijdt en de naastliggende wegen en zijn dus waarschijnlijk onderdeel van de vroegere percelering van het terrein. De smalle greppels uit werkput 7 zijn 5 en 22 cm diep. De bredere greppel in werkput 4 heeft een diepte van 66 cm. In de laatste is vondstmateriaal aangetroffen. Helaas niet voldoende om een scherpere datering te geven dan Middeleeuwen/Nieuwe Tijd. In het zuiden van werkput 4

liggen twee greppels die haaks op de andere greppels staan. Deze twee greppels (S4.3 en S4.7) zijn 28 en 36 cm diep. Het is niet duidelijk hoe oud deze greppels zijn maar mogelijk zijn ze ook onderdeel geweest van de percelering van het terrein.

In werkput 1 zijn karrensporen aangetroffen. Spoor 3 heeft een zw-no oriëntatie. Dit spoor wordt oversneden door spoor 5 wat een n-z ligging heeft. De oriëntatie van beide sporen is gelijk aan de huidige ligging van de Biezendijk. De sporen lijken in de Nieuwe Tijd te dateren.

De stuiflaag in werkput 5 is interessant omdat deze op een laag veen ligt. Het gebied was blijkbaar droog en kaal genoeg voor het zand om te verstuiven. Terwijl dit terrein een vrij nat gebied was, aangezien er in een eerdere periode veen is gevormd. Het onderzoeksgebied was daarna droger dan gedacht. Het lijkt erop dat er vanaf de hogere zandgronden ten westen stuifzand in het onderzoeksgebied is afgezet. Deze stuifduinen zijn nog zichtbaar op een kaart van Brabant uit 1841 (fig. 2.3). De stuiflaag is plaatselijk 40 cm dik. Er zijn pollenbakken geslagen en monsters genomen voor OSL onderzoek om zo de ouderdom van deze lagen te kunnen bepalen. Het heeft een meerwaarde om een datering aan de stuiflaag te kunnen koppelen omdat dit nieuwe informatie geeft over de landschapsontwikkeling. Archeologisch gezien is het interessant omdat verstuiving in de meeste gevallen het gevolg is van intensief landgebruik en dus ook een indicatie is voor een periode met meer bewoning. De resultaten zullen vermoedelijk van belang zijn voor het toekomstige archeologisch onderzoek van deelgebied 3.

Fig. 2.2. Meerijstad Foodpark fase 1. Foto van het profiel van werkput 5, met de veenlaag waarop het stuifzand is afgezet.

Fig. 2.3. Meierijstad Foodpark fase 1. Uitsnede van een kaart van Brabant uit 1841. In blauw het plangebied, ten westen van het plangebied de stuifduinen.

Groep 2

In werkput 6 en 9 liggen greppels die dezelfde nw-zo oriëntatie volgen als de hierboven besproken perceelsgreppels op het terrein. Daarnaast zijn er een aantal kuilen en (mogelijke) paalkuilen gevonden (fig. 2.4). Bij de aanleg van het vlak leek spoor 4 van werkput 6 een paalkuil maar na het couperen bleek het hier om een recente verstoring te gaan. De andere mogelijke paalkuil uit werkput 6 (S6.3) bleek na couperen een natuurlijke verstoring. De paalkuilen uit werkput 9 zijn (sub)recent van aard. Een van de kuilen uit werkput 6 (S6.5) is gecoupeerd, deze kuil is vermoedelijk ontstaan bij het planten of rooien van een boom. Er kwam geen vondstmateriaal tevoorschijn; dus het is niet mogelijk een duidelijke datering te geven, maar het spoor lijkt niet ouder te dateren dan de Middeleeuwen (fig. 2.5).

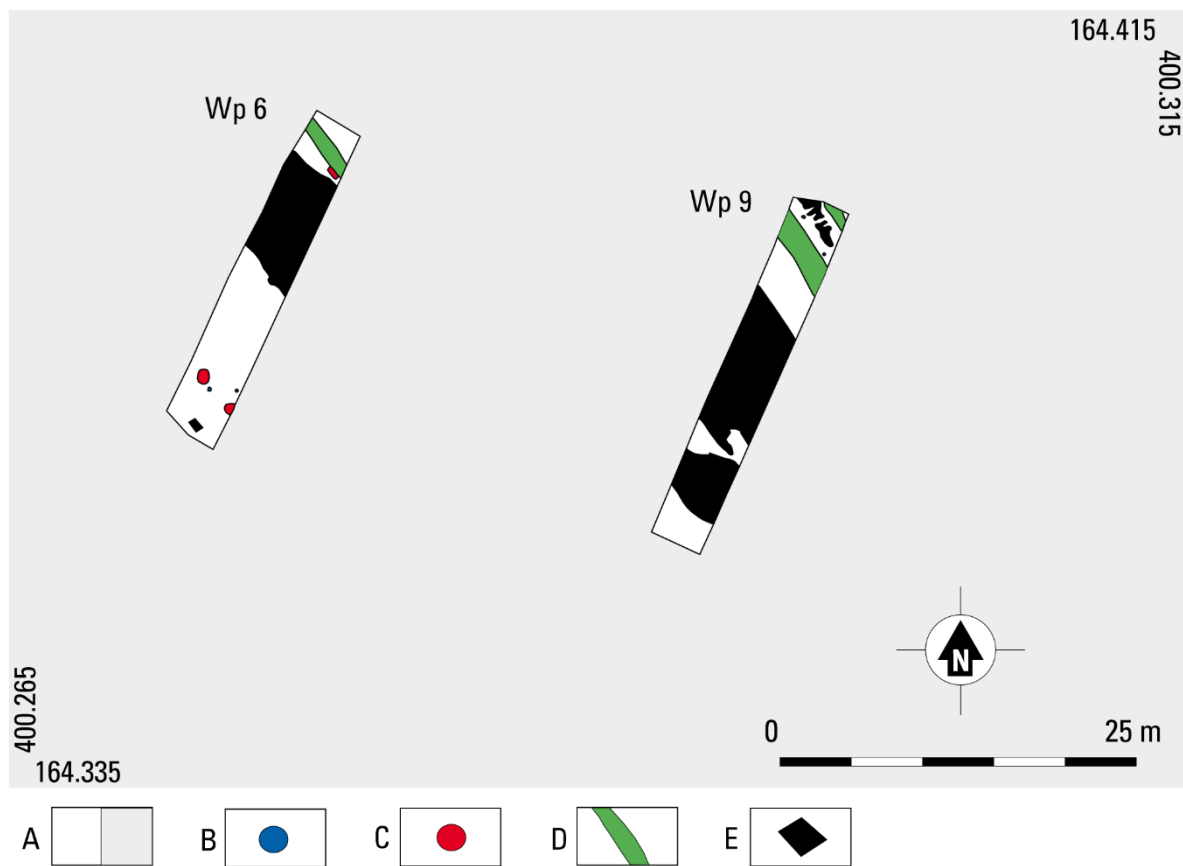

Fig. 2.4. Meerijstad Foodpark fase 1. Allesporenkaart van werkputten 6 en 9. A wel/niet opgegraven; B paalkuil; C kuil; D greppel; E recente versterking.

Fig. 2.5. Meerijstad Foodpark fase 1. Foto van kuil S6.5.

Groep 3

De sporen van de proefsleuven ten noorden van de landweg zijn weergegeven in figuur 2.6. Proefsleuf 9 ligt ten zuiden van de landweg maar is ook weergegeven op de kaart, aangezien de landweg zelf schuin naar het zuidoosten loopt.

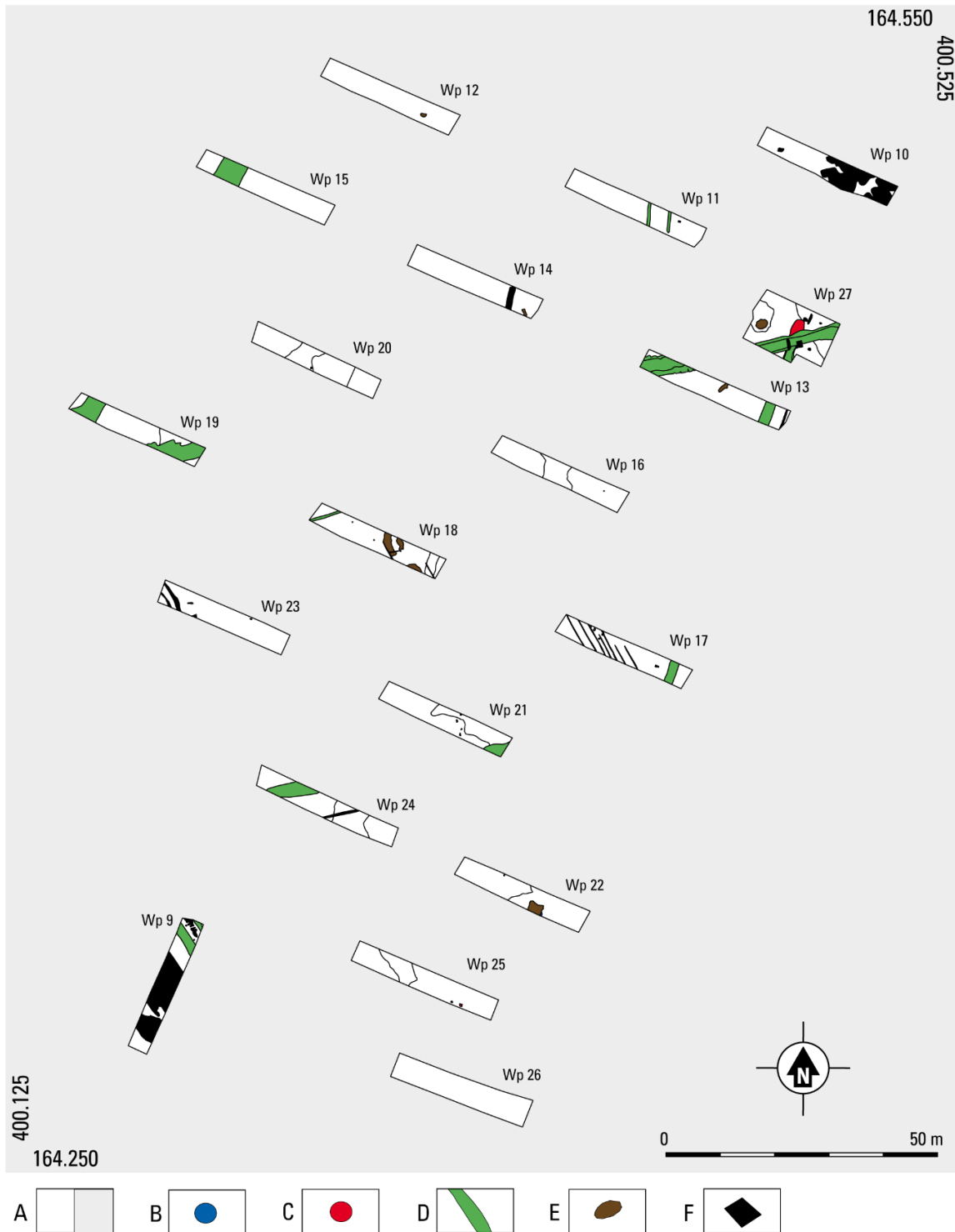

Fig. 2.6. Meerijstad Foodpark fase 1. Allesporenkaart van de noordelijke proefsleuven.

A wel/niet opgegraven; B paalkuil; C kuil; D greppel; E natuurlijke verstoring; F recente verstoring.

In de sleuven zijn slechts enkele paalkuilen aangetroffen. Deze lijken (sub)recent van aard. In werkput 27 is een kuil blootgelegd (fig. 2.7). Deze kuil zit op het uiteinde van een greppel. Onder de kuil is een leemlaag aanwezig. De kuil is echter niet diep genoeg gegraven om leem te winnen. De leemlaag heeft er waarschijnlijk wel voor gezorgd dat water minder goed de bodem in kon trekken waardoor het als ondiepe waterkuil gediend kan hebben voor het vee. Opvallend is dat de greppel op dit punt stopt, of in ieder geval onderbroken wordt. De greppels in deze proefsleuven volgen een nno-zzw oriëntatie. Dit komt overeen met de ligging van de huidige Biezendijk die ten oosten van het perceel loopt. Daarnaast zijn er een aantal greppels die noo-zww georiënteerd zijn. Deze zijn jonger dan de eerder genoemde greppels en hebben een (sub)recent karakter. In werkput 11 liggen twee greppeltjes met een noord-zuid ligging. Deze greppels zijn ongeveer 10 cm diep.

Fig. 2.7. Meerijstad Foodpark fase 1. Foto van kuil S27.14.

3 Vondsten

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn in totaal acht vondsten en acht monsters verzameld. Hieronder vallen drie fragmenten aardewerk, twee stukjes baksteen, twee metaalvondsten en een stuk plastic. Er is een pollenbak geslagen en er zijn zeven monsters voor OSL onderzoek genomen (tabel 3.1). Het aantal vondsten is opvallend lager dan de verwachting volgens het PvE.³ Het feit dat het aantal vondsten zo afwijkt van de verwachte aantallen is te verklaren door het gebrek aan bewoningsresten. Doordat er in het plangebied een grotendeels intacte podzolbodem aanwezig is, zouden eventuele archeologische resten bewaard gebleven zijn. Echter, zoals in het vorige hoofdstuk beschreven staat, waren deze resten amper aanwezig. De OSL-monsters waren niet voorzien in het PvE. Deze zijn genomen om de ouderdom van de stuiflagen in werkput 5 te kunnen bepalen. De meerwaarde hiervan is besproken in het vorige hoofdstuk.

Materiaalcategorie	Aantallen	Verwachte aantallen
Aardewerk	3	100
Bouwmateriaal	2	20
Metaal (ferro)	1	10
Metaal (non-ferro)	1	10
Vuursteen	0	2
Overig natuursteen	0	10
Glas	0	2
Dierlijk botmateriaal	0	5
Submoderne materialen	1	5
Pollenbak	1	2
OSL-monsters	7	0
Totaal	16	166

Tabel 3.1. Meierijstad Foodpark fase 1. Overzicht van het aantal vondsten en monsters uitgezet tegen de verwachte aantallen.

Het aardewerk bestaat uit twee randfragmenten geglazuurd roodbakkend aardewerk en een stuk geglazuurd steengoed. De fragmenten roodbakkend aardewerk zijn in de greppels aangetroffen (S13.3 en S 4.6). Ze kunnen niet nader gedateerd worden dan late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd. De scherf steengoed is als vlakvondst verzameld bij de aanleg van werkput 13 en dateert na 1300.

De fragmenten baksteen zijn aangetroffen in de greppel in werkput 15 (S15.2).

Het stuk ijzer komt net als een van de fragmenten roodbakkend aardewerk uit de greppel in werkput 4 (S4.6). Door corrosie is het niet duidelijk om wat voor voorwerp het hier gaat. Om meer duidelijkheid te kunnen geven zou het stuk gereinigd moeten worden door een

³ Hemert 2020, 23.

conserveringsspecialist. Het andere fragment metaal betreft een muntje. Dit muntje is met de metaaldetector opgespoord in de bouwvoor in werkput 24.

Het stuk plastic komt uit de greppel in werkput 15 (S15.2). Dit is vooral indicatief voor de datering van de greppel. Waarschijnlijk is de bovenste laag van de greppel nog recent in gebruik geweest of is de greppel ter plaatse verstoord.

4 Besluit

De tijdens het proefsleuvenonderzoek aangetroffen sporen zijn vooral greppels, enkele paalkuilen, boomplant/rooikuilen en een mogelijke water (drenk)kuil. Op grond van het vondstmateriaal dateren de sporen uit de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe Tijd. Uit historische bronnen is af te leiden dat de percelen binnen het onderzoeksgebied pas vanaf ca. 1700 zijn uitgegeven.⁴ Dit lijkt goed overeen te komen met de resultaten van het onderzoek. Bewoning heeft niet binnen het gebied plaats gevonden.

De stuiflaag besproken in hoofdstuk 2 is interessant omdat het stuifzand vermoedelijk samenhangt met exploitatie van de heide ten westen van het onderzoeksgebied en de ontginning van met name het gebied Logtenburg (deelgebied 3). Het bepalen van een datering door middel van OSL onderzoek zou dan ook bijdragen aan de kennisvermeerdering over de landschapontwikkeling van dit gebied. Dit sluit aan bij de onderzoeksvragen betreffende landschap en bodem beschreven in het PvE.⁵ Het helpt met name om antwoord te geven op onderzoeksvragen 16 (*Klopt de aanname dat het plangebied is vernat waardoor delen van het plangebied minder geschikt werden voor bewoning? Zo ja, hoe is deze vernatting dateerbaar?*) en 17 (*Welke conclusies kunnen aan de hand van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek worden getroffen met betrekking tot de omgeving van het onderzoeksgebied en met name deelgebied 3?*). De OSL-monsters geven namelijk een einddatering aan de periode van vernatting en een datering aan de droge periode in het plangebied en omgeving. Gezien verstuiwing vaak het gevolg is van intensief landgebruik is het bepalen van een datering ook archeologisch gezien interessant.

Het pollenmonster geeft informatie over het natuurlijke landschap voorafgaande aan de vorming van het stuifzand. Deze helpt bij het beantwoorden van onderzoeksvraag 14 (*Wat is de paleo-ecologische context van het onderzoeksgebied? Liggen in de omgeving locaties die voor pollenanalyse bemonsterd kunnen worden?*)

Binnen de inschrijfstaat zou dergelijk onderzoek vallen binnen de posten 515 en 570. Uitvoering van het onderzoek kan echter ook uitgesteld worden tot na het onderzoek van deelgebied 3.

515	Radiometrisch- en dendrochronologisch onderzoek						€ 4.550,00
	C14-ouderdomsbepaling (AMS)	stuk	0	V	€ 300,00	€ 0,00	
	OSL	stuk	7	V	€ 650,00	€ 4.550,00	
	dendrochronologische datering inclusief scan	stuk	0	V	€ 150,00	€ 0,00	
570	Palynologie						€ 4.750,00
	monsterbehandeling (per preparaat)	stuk	5	V	€ 100,00	€ 500,00	
	inventarisatie profiel (ca 5 preparaten), inclusief deelverslag	stuk	1	V	€ 650,00	€ 650,00	
	kwantitatieve analyse/pollendiagram per profiel, inclusief deelverslag per stuk	stuk	1	V	€ 3.600,00	€ 3.600,00	

⁴ Van Asseldonk (www.oudzijtaart.nl)

⁵ Hemert 2020, 11.

5 **Literatuur**

Hebinck, K., 2020: *Archeologisch verkennend booronderzoek voor Foodpark Veghel, zone 1, gemeente Meierijstad*, Amsterdam, ZAN 818.

Hemert, J. van/M. Bink 2020: *Programma van Eisen IVO-P, Foodpark Veghel, zone 1, deelgebied 3*, Amsterdam.

Putten, M.J. van, 2007: *Gemeente Veghel, Plangebied De Kempkes te Veghel, Archeologisch bureauonderzoek*, 's-Hertogenbosch, BAAC rapport V-07.0216.